

Nieuwe uitgaven

H. VAN VELTHOVEN, *De Vlaamse kwestie 1830-1914. Macht en onmacht van de Vlaamsgezinden* (Standen en Landen, LXXXII), UGA n.v., Kortrijk-Heule, 1982, 369 p., 1.798 fr. + port.

„Wij, Vlamingen, strijden voor de vervlaamsing van de Gentse hogeschool en wij zijn niet eens in staat om een behoorlijk lager onderwijs te bekomen”. Dat schreef op 20 februari 1914 de Brusselse liberale *Vlaamsche Gazet* na de voor de Vlaamse Beweging ontgoochelende eindstemming, in de Kamer, van de wet van 1914 op het lager onderwijs. Deze door Harry Van Velthoven aangehaalde zin (blz. 345) tekent tegelijk het met zelfbeklag overladen frustratiegevoel van de flaminganten aan de vooravond van de eerste wereldoorlog, én de feitelijke onmacht van de Vlaamse Beweging de hele 19de eeuw door.

Het belangrijke en vernieuwende boek van Van Velthoven behandelt de geschiedenis van de Vlaamse Beweging, gezien vanuit het perspectief van de taalwetgeving in de ruimste betekenis, met haar maatschappelijke implicaties. Maar het accent wordt hierbij gelegd op een nieuwe benaderingswijze, waarvoor, sinds het pionierswerk van Els Witte met haar in 1973 verschenen *Politieke machtsstrijd in en om de voornaamste Belgische steden 1830-1838*, heel wat, vooral jongere, historici, grote belangstelling tonen: de rol en de invloed van de politieke machtsverwerving in de maatschappelijke verhoudingen. Het ligt voor de hand dat onder meer de geschiedenis van de Vlaamse Beweging precies vanuit dit standpunt zou moeten worden bekeken: zij was immers, wegens de maatschappelijke, economische en politieke achteruitzetting van het Vlaamse volk in de Belgische staat, op de eerste plaats een strijd voor rechtsherstel en voor het verwerven van de hiertoe onontbeerlijke politieke macht. En toch is, naar ons weten, het werk van Van Velthoven het eerste dat expliciet en exhaustief de studie van de Vlaamse Beweging vanuit deze hoek aanpakt.

Van Velthoven is erin geslaagd, scherper en juister dan in heel wat vorig onderzoek, de aanbreng van de verschillende ideologieën en partijen in de opbouw en de uitbouw van de Vlaamse machtsstrategie te omschrijven, en onder meer de rol van het liberalisme en het socialisme correcter aan te duiden. De feitelijke machteloosheid, tot aan de eerste wereldoorlog, van de Vlaamse Beweging — de geschiedenis die Van Velthoven schetst, is er op de eerste plaats een van onmacht en mislukkingen — lag aan de economische achterstand van Vlaanderen, aan de maatschappelijk minderwaardige plaats van het Vlaamse volk in de staat en vooral — al staan vanzelfsprekend de drie factoren met elkaar in verband — aan de politieke onmacht van de volksmens in de burgermaatschappij. Zolang op ieder domein van het open-

bare leven de francofone en franskiljonse bovenlaag alleenheersend bleef, zouden onvermijdelijk zelfs de enkele overwinningen op het gebied van de taalwetgeving maar schijnoverwinningen blijken te zijn, die achteraf, bij de toepassing van de wet, haast moeiteloos ongedaan konden worden gemaakt door de anti-Vlaamse heersers. Daarom zijn diegenen die vóór 1914 streden voor de economische machtsverwerving van de Vlamingen en voor de verruiming van het stemrecht, de ware grondleggers geweest voor het Vlaamse rechtsherstel na de eerste wereldoorlog.

Dit lijkt ons de grondgedachte te zijn van Van Velthovens boek. Het is op de eerste plaats een geschiedenis van de politieke onmacht der Vlaamse Beweging, maar het is ook de geschiedenis van het langzaam groeiende inzicht in de noodzaak om het flamingantisme los te maken van de loutere en daarom uiteraard machteloze taalromantiek, en het te vestigen op het streven naar economische en politieke macht door een frontvorming over de levensbeschouwingen heen.

In tegenstelling met wat de titel van het boek laat vermoeden, betreft het hier niet een globale geschiedenis van de Vlaamse kwestie van 1830 tot 1914: Van Velthoven schetst de ontwikkeling van de Vlaamse Beweging — gezien in de totaliteit van het Belgisch bestel — tijdens de laatste twintig jaar voor de eerste wereldoorlog, namelijk de tijd waarin juist de grondslagen werden gelegd voor het bereiken van een reële politieke en economische macht der Vlamingen in de staat. Grondig wordt in de hoofdbrok van het boek ook de ontwikkeling van de Waalse Beweging behandeld en haar invloed aangeduid op het ontstaan van een versterkte Vlaamse Beweging. Wat de voorafgaande periode, van 1830 tot 1894, betreft, geeft de auteur, naar zijn eigen uitdrukking, enkel een „wortelaanduiding” (blz. 13), waarin de factoren worden ontleed die bepalend zullen zijn voor de ontvoogdingsstrijd tussen 1894 en 1914. Maar deze overzichten zijn in het eerste, het tweede, en gedeeltelijk het derde hoofdstuk uitgegroeid tot een knappe synthese van het Belgisch politiek regime en zijn taalsituatie.

Treffend toont dit boek welke enorme politieke, economische, maatschappelijke en ook kerkelijke tegenstanden uit de weg moesten worden geruimd eer de Vlaming in België als een gelijkwaardig en gelijkgerechtigd burger werd erkend.

Karel VAN ISACKER

C. DUTOIT, *Jef Van Extergem en de Vlaamse beweging*, Soethoudt, Antwerpen 1983, 112 blz.

Toen Frans Van Cauwelaert in 1915-16 het beginnende aktivisme bestreed vanuit Nederland, maar tegelijk wilde voorkomen dat de aanhangers ervan